

waren van opinie dat dit te ver zou gaan. Men vond wèl goed dat het adres aan de kerkeraden toegezonden werd die daar dan ook met deze en gene over zouden mogen spreken (maar niet de tekst vermenigvuldigen!)<sup>1</sup> en voorts vond het denkbeeld bijval dat Gravemeyer eens zijn gedachten zou laten gaan over 'een boodschap tot de gemeenten, van overeenkomstige strekking als het adres, welke boodschap dan zou kunnen worden afgelezen'<sup>2</sup> – van de kansel! Daar kwam het Gravemeyer en zij die dachten als hij, op aan.

Toen het Convent op 11 maart opnieuw bijeenkwam, deelde Donner, die als voorzitter optrad,<sup>3</sup> mee dat in alle gereformeerde diensten op zondag 23 maart een herderlijk schrijven voorgelezen zou worden; hij kon er de tekst (eerder al gememoreerd) van voorlezen en zulks leidde er toe dat alle overige protestantse kerkgenootschappen besloten, voor diezelfde zondag 23 maart een bidstonde uit te schrijven. Gravemeyer had al een oproep tot gebed gereed die hier en daar in zijn bewoordingen aansloot bij de terminologie die in het adres aan het college van secretarissen-generaal gebruikt was. Deze oproep werd acht dagen later, woensdag 19 maart, door Gravemeyer namens de Algemene Synode aan alle hervormde predikanten toegezonden. Hun werd dan in overweging gegeven om op 23 maart in de aanvang van de dienst bij de bijbellezing uit het Evangelie van Johannes de gelijkenis van de goede Herder voor te lezen ('Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden: die niet ingaat door de deur in de stal der schapen, maar van elders inkomt, die is een dief en moordenaar', enzovoort) en om in aansluiting op deze verzen het volgende van de kansel af te kondigen:

'De Algemene Synode der Nederlandse Hervormde Kerk heeft besloten, op zondag 23 Maart in de gemeente uitdrukking te geven aan de ontroering over de huidige toestand waarbij de Kerk ten nauwste is betrokken.

De haar door God opgedragen verkondiging van Zijn Woord legt haar de dure roeping op om op te komen voor recht en gerechtigheid, voor waarheid en liefde. De Kerk moet staan voor de handhaving der vrijheden welke de noodzakelijke voorwaarden zijn voor vervulling van Christenplichten' –

daarbij werd kennelijk mede bedoeld op van Dams plannen tot aantasting van de vrijheid van het bijzonder onderwijs, zoals de daarop volgende passage een reactie was op alles wat in de eerste maanden van '41 op het gebied der Jodenvervolgung geschied was:

<sup>1</sup> In de hervormde kerk geschiedde die toezending op 6 maart, daags na de verzending van het adres. <sup>2</sup> Convent der Kerken: Notulen, 25 febr. 1941. <sup>3</sup> Hij volgde Slotemaker de Bruïne op die van december '40 af wegens ziekte niet meer aanwezig kon zijn; Slotemaker overleed in de lente van '41.